

Виробництво насіння олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Харенко А.О., к.е.н., доцент
Бурляй О.Л., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Стан виробництва насіння олійних культур має вплив на розвиток усіх галузей агропромислового комплексу і підвищення народного благоустрою. Черкаська область була і є одним з основних постачальників даного виду продукції в Україні. Рівень виробництва його насамперед характеризує динаміка та структура посівних площ, урожайність та валовий збір.

Динаміку посівних площ олійних культур в господарствах Черкаської області розглянемо у таблиці 1.

1. Динаміка посівних площ олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Роки	Соняшник			Ріпак			Соя		
	площа, га	ланцюговий		площа, га	ланцюговий		площа, га	ланцюговий	
		АП*, га	ТЗ**		АП*, га	ТЗ**		АП*, га	ТЗ**
2007	57804	-	-	48235	-	-	36752	-	-
2008	95588	37784	1,65	85540	37305	1,77	36626	-126	0,99
2009	101782	6194	1,06	43175	-42365	0,50	35725	-901	0,97
2010	109285	7503	1,07	34552	-8623	0,80	62474	26749	1,75
2011	119688	10403	1,09	29335	-5217	0,85	60137	-2337	0,96

* – абсолютний приріст,

** – темп зростання.

З даних таблиці 1 видно, що посівні площі олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області протягом досліджуваного періоду постійно змінювались. У 2011 році їх загальна площа, в порівнянні з 2007 роком, зросла на 66369 га (46,4 %). Також відбулися зміни і в структурі посівних площ: значно зросла частка соняшику і сої (відповідно на 16,7 та 3,0 п.) та зменшилась ріпаку (-19,8 п.).

Найважливішим показником ефективності виробництва є урожайність, рівень якої відображає вплив природно-економічних умов (якість) на організаційно-господарську діяльність сільськогосподарських підприємств.

Урожайність олійних культур в сільськогосподарських підприємствах

Черкаській області наведена в таблиці 2.

2. Динаміка урожайності насіння олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області, ц/га

Роки	Соняшник			Ріпак			Соя		
	урожай- ність, ц/га	ланцюговий		урожай- ність, ц/га	ланцюговий		урожай- ність, ц/га	ланцюговий	
		АП, га	ТЗ		АП, га	ТЗ		АП, га	ТЗ
2007	18,9	-	-	15,8	-	-	11,8	-	-
2008	20,8	1,9	1,10	29,9	14,1	1,89	12,5	0,7	1,06
2009	24,2	3,4	1,16	21,3	-8,6	0,71	17,4	4,9	1,39
2010	22,2	-2	0,92	18,8	-2,5	0,88	13,8	-3,6	0,79
2011	23,4	1,2	1,05	20,6	1,8	1,09	23,3	9,5	1,68

Дані таблиці 2 свідчать про доволі великі коливання урожайності олійних культур в підприємствах області. Це залежить не тільки від природних (об'єктивних) факторів, а й від суб'єктивних факторів – внесення добрив, доглядом за посівами, дотримання строків посіву та збирання тощо. Необхідно відмітити, що найвищий рівень врожайності олійних культур спостерігався в 2011 році. Підвищення урожайності продукції ґрунтується на системі заходів по підвищенню економічної родючості землі і всебічній інтенсифікації виробництва і відіграє дуже важливу роль у формуванні їх собівартості.

Таким чином, основними факторами, що впливають на рівень виробництва насіння олійних культур є площа посіву та урожайність. В таблиці 3 визначимо вплив даних факторів на обсяги виробництва даного виду збіжжя в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області.

Аналізуючи дані таблиці 3 необхідно відмітити, що за досліджуваний період зменшення валового збору, в порівнянні з попереднім роком, щодо насіння соняшнику спостерігалось в 2010 році, відносно ріпаку – в 2009, 2010, 2011 роках. Причому дане зниження відбулося, в основному, за рахунок зменшення площі посіву культур.

Собівартість – важлива економічна категорія, яка характеризує ефективність використання виробничих ресурсів і господарську діяльність підприємства. Вона є необхідною умовою для обчислення багатьох інших показників (валовий дохід, чистий прибуток, рентабельність тощо). Зниження рівня собівартості продукції є основним джерелом збільшення прибутку і

підвищення рентабельності виробництва.

3. Вплив факторів на валовий збір насіння олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Роки	Збірна площа, га	Урожай- ність, ц з 1 га	Валовий збір, ц	Умовний валовий збір, тис.ц	Відхилення від базового періоду, (+;-)		
					всього	в т.ч. за рахунок зміни	
						площі	урожай- ності
Соняшник							
2007	57804	18,9	1092496	-	-	-	-
2008	95588	20,8	1988230	1806613,0	895734,8	714117,6	181617,2
2009	101782	24,2	2463124	2117066,0	474894,0	128835,2	346058,8
2010	109285	22,2	2426127	2644697,0	-36997,4	181572,6	-218570,0
2011	119688	23,4	2800699	2657074,0	374572,2	230946,6	143625,6
Ріпак							
2007	48235	15,8	762113,0	-	-	-	-
2008	85540	29,9	2557646,0	1351532,0	1795533,0	589419,0	1206114,0
2009	43175	21,3	919627,5	1290933,0	-1638019	-1266714	-371305,0
2010	34552	18,8	649577,6	735957,6	-270050,0	-183670,0	-86380,0
2011	29335	20,6	604301,0	551498,0	-45276,6	-98079,6	52803,0
Соя							
2007	36752	11,8	433673,6	-	-	-	-
2008	36626	12,5	457825,0	432186,8	24151,4	-1486,8	25638,2
2009	35725	17,4	621615,0	446562,5	163790,0	-11262,5	175052,5
2010	62474	13,8	862141,2	1087048,0	240526,2	465432,6	-224906,0
2011	60137	23,3	1401192,0	829890,6	539050,9	-32250,6	571301,5

Динаміку виробничої собівартості 1 ц насіння олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області розглянемо за допомогою даних таблиці 4.

4. Динаміка виробничої собівартості 1 ц насіння олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області, грн

Роки	Соняшник			Ріпак			Соя		
	виробнича собівартість 1 ц, грн	ланцюговий		виробнича собівартість 1 ц, грн	ланцюговий		виробнича собівартість 1 ц, грн	ланцюговий	
		АП, га	ТЗ		АП, га	ТЗ		АП, га	ТЗ
2007	85,36	-	-	116,52	-	-	127,36	-	-
2008	106,87	21,51	1,25	100,47	-16,05	0,86	160,58	33,22	1,26
2009	114,21	7,34	1,07	183,45	82,98	1,83	152,08	-8,5	0,95
2010	159,67	45,46	1,40	229,24	45,79	1,25	212,02	59,94	1,39
2011	181,48	21,81	1,14	252,90	23,66	1,10	166,04	-45,98	0,78

Дані таблиці 4 свідчать про те, що виробнича собівартість соняшника та ріпаку зросла, за п'ять років, в 2,1 рази та сої – у 1,3 рази. Основними причинами підвищення виробничої собівартості стали: інфляція, коливання

урожайності, недотримання та недосконалість технологічних процесів вирощування та збирання олійних культур і т.і.

Для нейтралізації впливу розміру площі посіву при розрахунку кількісного впливу основних факторів на рівень собівартості, вихід продукції і витрати беруть з розрахунку на 1га. Ці дані наводяться в таблиці 5.

5. Вплив факторів на відхилення виробничої собівартості 1ц насіння олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Роки	Витрати на 1 га, грн	Урожайність, ц з 1 га	Собі- вартість 1 ц, грн	Умовна собівартість, грн	Відхилення від базового періоду, (+;-)		
					всього	в т.ч. за рахунок зміни	
						урожайності	витрат
Соняшник							
2007	1613,30	18,9	85,36	-	-	-	-
2008	2222,90	20,8	106,87	77,56	21,51	-7,80	29,31
2009	2763,88	24,2	114,21	91,86	7,34	-15,01	22,35
2010	3544,67	22,2	159,67	124,50	45,46	10,29	35,17
2011	4246,63	23,4	181,48	151,48	21,81	-8,19	30,00
Ріпак							
2007	1841,02	15,8	116,52	-	-	-	-
2008	3004,05	29,9	100,47	61,57	-16,05	-54,95	38,90
2009	3907,49	21,3	183,45	141,04	82,98	40,57	42,41
2010	4309,71	18,8	229,24	207,84	45,79	24,39	21,40
2011	5209,74	20,6	252,90	209,21	23,66	-20,03	43,69
Соя							
2007	1502,85	11,8	127,36	-	-	-	-
2008	2007,25	12,5	160,58	120,23	33,22	-7,13	40,35
2009	2646,19	17,4	152,08	115,36	-8,5	-45,22	36,72
2010	2925,88	13,8	212,02	191,75	59,94	39,67	20,27
2011	3868,73	23,3	166,04	125,57	-45,98	-86,45	40,47

Провівши факторний аналіз зміни собівартості 1 ц олійних культур у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області слід відмітити, що за досліджуваний період вона має стійку тенденцію до зростання. Проте на зниження темпів її росту, протягом останніх років, позитивно вплинуло зростання рівня урожайності.

Отже, зниження витрат на виробництво насіння олійних культур не лише в підприємствах Черкаської області, а й в інших сільськогосподарських формуваннях України можливе лише у випадку економічної стабільності в країні, встановлення паритету цін на продукцію сільського господарства і промисловості.